
Документи і матеріали

*Здзіслав Будзинський***ДЕ І КОЛИ НАРОДИВСЯ КОМПОЗИТОР УКРАЇНСЬКОГО ГИМНУ?**

Прийнято вважати, що видатний український композитор Михайло Вербицький народився в 1815 р. в Улючі, в селі, що мальовничо розкинулося над Сяном, приблизно в половині дороги між Сяноком і Диновим¹. Біографи композитора покликалися на існуючі джерела та родинну пам'ять. Цю інформацію використали організатори святкування 1000-ліття хрещення Русі-України в Польщі, які біля василіянської церкви в Улючі встановили не лише великий хрест, але й вмістили біля його підніжжя пам'ятну таблицю. Поруч з зображенням композитора був розміщений відповідний напис, що вказував на Улюч як місце його народження. На підставі досліджень, здійснених за останні роки польськими істориками, вищезгадана інформація виявилася помилковою. Здійснювані в рамках широкого вивчення польсько-українського пограниччя розшуки уніатських метрик перемишльської єпархії, дозволили встановити зовсім інше місце народження Михайла Вербицького та уточнити саму дату.

Згідно традиції, підтвердженої писемними джерелами, автор музики до слів «Ще не вмерла Україна» походив з родини уніатського священника, який на час народження майбутнього композитора перебував на парафії в Улючі. Ця інформація виявилася лише частково вірною. Ознайомлення з метричальними актами Улюцької парафії виявило, що в 1815 р. очолював її священник Василь Могильницький, який походив з заслуженої для церкви та української культури родини. О. Василь Могильницький працював в Улючі на протязі 4-х років, і жоден з його метричних записів не вказує, що в той час був хрещений хтось з родини Вербицьких. Зрештою, то було б дуже дивним і суперечило б нормам австрійського права з 1784 р., яке наказувало хрестити дитину в тій церкві, в окрузі якої мешкали її батьки. Виникає питання, ким були й де перебували в той час батьки Михайла Вербицького?

Батько майбутнього композитора, Андрій Михайло Вербицький (найчастіше вживав ім'я Михайло), був, безперечно, уніатським священником і багато років вже виконував функції священника в перемишльській єпархії. Був добре знаним і в цій частині єпархії, оскільки виконував функцію бірчанського декана. До Улюча, однак, приїжджав не лише з нагоди візитації церкви. Бував також постійним гостем о. Василя Могильницького, який був його близьким сусідом. О. Михайло Вербицький, як бірчанський декан, мешкав разом з родиною в недалеко розташованому Руському Явірнику, де провадив місцеву парафію. Його церква й будинок знаходилися під № 24 на східному схилі узгір'я, що височіло на околиці поблизу шляху, що провадив з Динова через Жогатин до Пйонткова та Ісканії. Його плебанія знаходилася від Улюча 6–7 км, з тим, що ця дорога не належала до найкращих і проходила майже весь час лісовими хашами, які тягнулися широкою смугою надсянською долиною. У 1819 р., коли о. Василь Могильницький був поважно хворий, о. Михайло Вербицький часто заглядав до Улюча, виконуючи його обов'язки духовника.

¹ М. Загайкевич. *М. М. Вербицький*. Київ 1961, с. 4.

Допомагали йому навколишні священники та рідні місцевого пароха, серед інших перемишльський канонік Іван Могильницький. Василь Могильницький помер 6 листопада 1819 р., і св. Михайло Вербицький, як бірчанський декан і близький сусід, поховав його на улюцькому цвинтарі. Він також зробив відповідний запис до книги померлих².

Тривалі зв'язки родини Вербицьких з Улючем датуються щойно від смерті о. Василя Могильницького. О. Михайло Вербицький зайняв після нього спадщину, спершу як адміністратор, а з середини 1820 р. як парох церкви св. Миколая. Перший і єдиний охрещений в Улючі його син на ім'я Теодор Володислав народився 2 травня 1820 р.³ То якось пояснює, чому в родині композитора Улюч вважали місцем народження дітей бірманського декана. Духовна служба Вербицького в Улючі тривала недовго. Під 1823 р. в актах записано, що є хворий, і його капеланські обов'язки виконує о. Стефан Гронзевич з розташованої поблизу Доброї. В наступному році власне він став адміністратором, а в березні 1827 р. – парохом Улюцької церкви⁴. В метрикальних актах не занотовано, щоправда, смерті о. Михайла Вербицького, але таке припущення видається найбільш вірогідним, хоч і не виключено, що він перенісся в іншу місцевість.

З вищесказаного стає зрозумілим, що Вербицький-композитор не міг народитися в Улючі, а лише в Руськім Явірнику. І дійсно, в *Liber natorum*, або книзі народжених місцевої церкви знаходимо записи, що засвідчують хрещення наступних дітей о. Михайла Вербицького та його дружини Пелагеї, з дому Пацановської. 15 січня 1813 р. у них народився син Михайло Роман, який, однак, помер 3 березня 1815 р.⁵ Для матері, яка була вагітною, мало бути це шоком, який викликав передчасні роди. В таких обставинах 4 березня 1815 р. з'явився на світ Михайло Вербицький, майбутній творець українського гимну. Існувало побоювання за життя передчасно народженого, і тому батько поспішив вже наступного дня охрестити його у своїй церкві св.-муч. Дмитра та вписав його до метрики. Хрещеними батьками дитини були Антоній Чижевич та Йосифа Гембаровичова, правдоподібно, обидвоє поляки шляхетського походження⁶. У Руськім Явірнику 15 серпня 1817 р. народився ще один син Вербицьких, Йосиф Володислав⁷. Їх мати й дружина о. Михайла походила, правдоподібно, з тієї ж парохії, оскільки прізвище Пацановських часто з'являється в метричних актах.

Здзіслав Будзинський. Де і коли народився композитор українського гимну? // Заснів / Львівська державна консерваторія ім. М. Лисенка (1990/5), с. 6; передрук: Бібліографія українознавства: Бюлетень Комісії української бібліографії Міжнародної асоціації україністів, вип. 2: Бібліографія та джерела музикознавства. Львів 1994, с. 66–68.

До друку підготувала *Мирослава Новакович*

² Державний архів у Перемишлі: Архів греко-католицького єпископату в Перемишлі, рук. 6887, с. 224.

³ Там само, рук. 6886, с. 175.

⁴ Там само, с. 165-209.

⁵ Там само, рук. 6685, с. 21 (*liber natorum*), с. 233 (*mortuorum*).

⁶ Там само, с. 24.

⁷ Там само, с. 27.